

Ψ

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ
СВІДОМОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У
ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ**

**DEVELOPMENT OF NATIONAL AWARENESS
AND NATIONAL IDENTITY IN TIME OF WAR
AND POST-WAR PERIOD**

Рівне

29-30 листопада 2023 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

**РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У
ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ:**

збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції

**DEVELOPMENT OF NATIONAL AWARENESS AND NATIONAL
IDENTITY IN TIME OF WAR AND POST-WAR PERIOD:**

collection of papers presented
at the International Scientific and Practical Conference

(29-30 листопада 2023 р, м. Рівне)

УДК 159.9+ 316.6

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у воєнний та повоєнний періоди : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 листопада 2023 р м. Рівне). Упоряд. Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова. Рівне , 2023. 176 с .

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету

(протокол № 12 від 5.12.2023 р.)

Матеріали надруковані в авторській редакції. Редакційна колегія може не поділяти поглядів авторів. Відповідальність за зміст матеріалів, точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела, достовірність іншої інформації та за додержання норм авторського права несуть автори.

Наукові дослідження Л. Степаненко [5], стосуються впливу складних життєвих ситуацій на особистісне зростання й відкриття індивідуальності в особистості, яка переломлюється через унікальний досвід вирішення проблеми.

Результати теоретичних досліджень дозволили визначити, що основою життєстійкості, перш за все, є сприйняття себе і довіра до світу, оптимістичне світосприйняття. Довіра до світу формує цілісну картину сприйняття існування (минуле, сьогодні і майбутнє), при якому першочергово формується життєстійкість. Ці процеси відбуваються завдяки розвитку і збільшенню довіри до себе і до світу, що сьогодні визначається минулим досвідом успіхів і невдач, які людина враховує, здійснюючи вибір й плануючи свою майбутню діяльність.

Гіпотеза дослідження: обставини, в яких перебували особи до переміщення (під час початку повномасштабного вторгнення), мають вплив на їх життєздатність та адаптацію в приймаючій громаді.

Незважаючи на наявність широкого кола наукових публікацій щодо проблематики та методів психологічної діагностики життєздатності ВПО, можна відзначити недостатність дослідження соціально-психологічних чинників її відновлення та формування.

Подальшими дослідженнями в цьому напрямку є аналіз та емпіричне вивчення соціально-психологічних чинників формування життєстійкості ВПО.

Список використаних джерел

1. Базове територіальне оцінювання зареєстрованих ВПО. Раунд 23: URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-bazove-teritorialne-ocinyuvannya-zareestrovanih-vpo-rayonny-riven-raund-23-april>
2. Maddi S. R., Khoshaba D. M. Hardiness and Mental Health *Journal of Personality Assessment*. 1994. Oct. Vol. 63. N 2. P. 265–274.
3. Diener E., Biswas-Diener R. New directions in subjective well-being research: The cutting edge. *Indian Journal of Clinical Psychology*. 2000. № 27. P. 21–33.
4. Чиханцова О. А. Психологія становлення життєстійкості особистості : дис. докт. псих. наук : 19.00.01. Київ, 2021. 430 с.
5. Степаненко Л. В. Життєстійкість як ресурс копінг-захисних механізмів емоційної саморегуляції особистості Габітус. 2022. Вип. 34. С. 58-63.

Чмут Яна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна

Широких Анастасія Олегівна,
доктор філософії (PhD),
доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ФОРМУВАННІ МАСОВОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН

У сучасних умовах простежується підвищення значущості в суспільному житті засобів масової інформації. В епоху усталеної діджеталізації не можна переоцінити роль мас-медіа у

становленні масової свідомості всього суспільства та кожної окремої особистості, детермінізуючи світогляд, способи, стилі та вибіркові стратегії життя, національний образ самоідентичності.

Мета повідомлення – проаналізувати роль засобів масової інформації у формуванні масової свідомості громадян.

Виклад основного матеріалу дослідження. ЗМІ – один із соціальних інститутів, що тією чи іншою мірою виконують замовлення суспільства та окремих соціальних груп щодо цілеспрямованого вмотивованого впливу на населення в цілому або на окремі вікові чи соціальні категорії. Важливо визначити двосторонність впливу: 1) засоби масової інформації істотно сприяють засвоєнню людьми різного віку широкого спектру соціальних і ціннісних орієнтацій у сфері політики, економіки, здоров'я, права тощо; 2) є своєрідною системою неформальної освіти та просвіти різних категорій населення. При цьому користувачі засобів масової інформації здобувають досить різнобічні, суперечливі, несистематизовані знання, відомості з різних питань суспільного та політичного життя. Таким чином, ЗМІ – це постачальник «сирого матеріалу» інформації, що потребує рефлексивної обробки і упорядкування когнітивних конструктів [2, 4].

Проблеми засобів масової комунікації вивчають соціологи, психологи, педагоги, представники інших наук. У масовому, а не лише в науковому обігу, з'явилися такі поняття, як «медіа грамотність», «медіа культура», що означають нові якості й нові здатності взаємодіяти в умовах інформаційного простору.

ЗМІ використовують майже всі канали сприйняття. Завдяки цьому вони відіграють велику роль у культурному обміні, у вихованні молоді, а також у процесах управління різними галузями соціальної сфери. Таким чином, ми опитали студентську молодь, наскільки вони оцінюють роль ЗМІ у формуванні їх кругозору? У психологічному опитуванні взяли участь 60 студентів Рівненського державного гуманітарного університету. З них 30 – здобувачі освіти другого рівня Психолого-природничого факультету та 30 – Факультету історії, політології та міжнародних відносин. *Інструкція: «Оцініть від 1 до 10 значення ЗМІ у формуванні Вашого світогляду, життєвої стратегії та політичної позиції?»*. Результати переведено у відсотки та представлено у табл.1.

Таблиця 1.

Результати психологічного опитування

Показники обчислень	Результати опитування представників жіночої і чоловічої статі різних факультетів (у%)			
	психолого-природничий		історії, політології та міжнародних відносин	
	юнаки	дівчата	юнаки	дівчата
Середнє значення результату опитування за гендерними відмінностями	50	55	60	80
Середнє значення сумісних результатів	60		70	

Інтерпретуючи результати можна підкреслити високу значимість ЗМІ в формуванні світоглядних складових здобувачів освіти та підкреслити перевагу значення для студентів-істориків, що у порівнянні зі студентами-психологами складає відсоткову різницю. І диференціює гендерні відмінності таким чином: більшому впливу ЗМІ піддаються дівчата-психологи та дівчата-історики на відміну від юнаків обох факультетів, що проявляють вищу критичність у споживанні інформації та більше фільтрують її через аналітичні мисленнєві операції. Таку відмінність можна пояснити гендерними відмінностями емоційної сфери, на

яку здатні впливати ЗМІ. Зокрема варто підкреслити загальну відмінність за фаховим показником. Студенти психологічного факультету відповідно до імперативних здобутих фахових компетенцій розуміють специфіку, природу призначення і психологічні прийоми ЗМІ. А тому, згідно попередньо сформованих установок ширшого аналізу спираються на свої знання телекомунікативних інструментів впливу та аналізуючи їх мотиваційну підструктуру, можуть конструктивно відкидати певні джерела впливу, нівелюючи їх значення. Специфіка роботи студентів-психологів пов'язана більшою мірою, ніж у студентів-істориків з населенням, що також експлікує різницю у результатах опитування.

Популярність медіа визначається такими факторами: використання терапевтичної, компенсаторної, рекреативної, естетичної, пізнавальної, інформаційної, комунікативної, моральної, соціальної, катарсичної та інших функцій фізкультурно-спортивної діяльності; опора на видовишно-розважальні жанри, стандартизацію, серійність, сенсаційність, систему «емоційних перепадів», що дозволяє «розряджати» нервову напругу глядачів; гіпнозизм, угадування бажань публіки, інтуїцію тощо.

На жаль, у молодіжному середовищі спостерігається бездумне, «всеїдне» поглинання інформації, яка надходить з телеекранів, комп'ютерних моніторів та з радіоприймачів. Молодь віддає перевагу розважальним шоу, «мільним операм», серіалам, жанровим і комп'ютерним іграм тощо. Занурюючись у віртуальний світ, молоді люди часто не вдумуються у зміст того, що сприймається. Так поступово притупляється потреба в надбанні знань, в духовно-естетичному збагаченні. Для молоді, що належить до так званого всеїдного типу глядачів і слухачів, медіамистецтва виконують лише розважальну або релаксаційну функцію. У зв'язку з цим педагогами й психологами введений спеціальний термін – інформаційна криза, тобто неможливість осмислити інформацію, знайти і відібрати з величезного її потоку найактуальнішу, яка б сприяла духовному збагаченню кожної особистості.

Відомо, що медіа можуть бути і потужним джерелом знань, і серйозною завадою у навчанні та вихованні, і добрим засобом розвитку, і його гальмом. Засилля низькопробної в художньому і змістовому сенсі продукції кіно- і відеоринку, сцени насильства – все це вимагає посилення уваги педагогів до виховання засобами медіа, уміння на ретельно відібраному матеріалі розвивати високий рівень художнього сприйняття, пізнавальні інтереси і творчі можливості особистості[1].

Наразі численні медійні канали створюють особливе інформаційне поле, під впливом якого формуються соціальні, моральні, художні, естетичні цінності та інтереси. Екранні медіа, до яких відносять кіно, телебачення, відео, інтернет тощо, впливають на глядача значно ефективніше, ніж традиційні друковані тексти. Медіаінформація одночасно впливає і на слух, і на зір, синтезуючи практично всі притаманні людству способи спілкування.

Процес формування ціннісних орієнтацій молоді опосередкований багатьма соціально-психологічними та психолого-педагогічними чинниками: матеріальними умовами життєдіяльності, індивідуально-типовими рисами особистості, її нахилами, здібностями, комунікативними вміннями, якістю виховного впливу школи, сім'ї та інших інституцій соціалізації [2, 112]. Численні соціально-психологічні дослідження свідчать про те, що зміни у соціальній сфері суспільства, які оголошують саме засоби масової інформації, неминуче викликають зміни у світогляді студентської молоді. Наприклад, «ринкова орієнтація», «світ конкуренції» породжує прагнення до слави, до переваги над іншими, а пропагування «культу грошей» викреслює всі людські моральні цінності та розповсюджує всездозволеність при певному матеріальному статку.

Відповідаючи на соціальні очікування і ціннісні орієнтації, ЗМІ є каталізатором соціальних процесів і змін. Сучасний медіапростір, як і суспільство в цілому, характеризується загальним станом «переоцінки цінностей», кризою аксіонормативної системи суспільства, відсутністю об'єднуючої культурної ідеї. Культурна і політична кризи привели до того, що засоби масової інформації перестали виховувати, центрувати і формувати

моральну і естетичну свідомість молоді. Разом з цим вони (ЗМІ) втратили і свою ключову функцію – забезпечення соціально-інтеграційної єдності. Ідеологічний і ціннісно-нормативний вакуум юнацької свідомості заповнюється, образно кажучи, «підручними засобами», і в цьому процесі не останню роль відіграють ЗМІ [1].

Рівень розвитку суспільства зумовлює кількісний та якісний зміст потреб, а спрямованість визначає соціальну і моральну цінність молоді. Через спрямованість ціннісні орієнтації знаходять свій реальний вияв, а в активній формі набувають характеру стійких мотивів спілкування і діяльності та, пройшовши складний діалектичний шлях, перетворюються в переконання. Саме тому ефективна соціалізація може розглядатися як процес набуття, засвоєння та формування такого набору і такої ієрархії потреб молоді людини, які найсприятливіші для розвитку суспільства та особистості в усьому багатстві та розмаїті їхніх потенційних можливостей.

В цілому можна назвати найважливіші психологічні чинники соціалізації молоді: соціально-психологічні (характеризують мікросередовище, його інституції соціалізації, норми, цінності; ефективні умови взаємодії, взаєморозуміння, сприйняття людьми один одного; механізми впливу на особистість, розвиток її потреби у спілкуванні тощо); психолого-педагогічні та соціально-педагогічні (проявляються у вибірково-активному ставленні молоді до сфери спілкування, яка переважає, до педагогічних впливів сім'ї, суспільних інституцій, соціально-моральних цінностей і норм, які представлені на мікрорівні) [3].

Висновок. ЗМІ є важливим інструментом формування громадянської позиції, особливо під час воєнних дій. Забезпечуючи доступ до інформації, вони сприяють глибшому розумінню подій та проблем, стимулюють активну громадянську участь у суспільстві. Проте, можуть стимулювати й негативні наслідки, такі як маніпуляція громадською думкою, поширення фейкової або необ'єктивної інформації за ефектом «кривого дзеркала». Отже, важливо забезпечити рівновагу між свободою слова та відповідальністю ЗМІ перед суспільством. Це можна досягти через правильне законодавче регулювання, підвищення медійної грамотності населення та підтримку незалежних журналістів та редакцій, що прагнуть до об'єктивного та різностороннього освітлення подій.

Список використаних джерел:

1. Дроздовська О. М. Понятійно-категоріальний апарат масової свідомості як різновиду суспільної свідомості. 2007. Вип. 31. С. 44-56.
2. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
3. Король Л. М. Психологічні чинники впливу ЗМІ на формування особистості сучасної молоді / Л. М. Король, С. М. Максимець Наука і освіта. 2014. № 5. С. 157-162.
4. Лизанчук В. Психологія мас-медіа : підручник / В. Лизанчук. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 420 с.

Derpoliuk Elena Features of psychological correctional work with women using meditation tools in a remote setting.....	45
Доній Вікторія Сергіївна Прояви національної ідентичності українців у сучасному культурному просторі	48
Зубкевич Юлія Володимирівна, Широких Анастасія Олегівна Військова агресія як каталізатор національної свідомості українського суспільства	51
Ільчук Сергій Соціальна ексклюзія як виклик повоєнної України	52
Іщенко О.В. Соціально-психологічні особливості психологічного клімату в організації у кризовий період.....	55
Кікінежді Оксана Михайлівна, Василькевич Ярослава Зіновіївна Розвиток національної ідентичності сучасної молоді: егалітарний вимір	57
Кожем'яка Юлія Миколаївна, Чередниченко Тетяна Володимирівна Військова агресія як каталізатор національної свідомості українського	60
Компанієць Ольга Самооцінка старшокласника як передумова виникнення конфліктної взаємодії з ровесниками.....	62
Краля Катерина Миколаївна Джерела самоефективності особистості.....	65
Красовська Інна Василівна, Парфанович Іванна Іванівна Вплив командних активностей на продуктивність діяльності організації.....	67
Кулакова Лариса Миколаївна Збереження репресованими українцями етнічної ідентичності в умовах заслання.....	70
Кулаков Руслан Станіславович Національна самосвідомість особистості: теоретичні аспекти формування.....	73
Кулеша Наталія Петрівна Психологічні особливості психічного здоров'я внутрішньо переміщених осіб під час війни.....	75
Кутішевська Дарина Психологічні особливості самореалізації жінок зрілого віку....	78
Лазаренко Інеса Станіславівна, Рибак Тетяна Миколаївна Актуальність надання первинної психологічної допомоги викладачам та студентам у надзвичайних ситуаціях.....	80
Левко Олександр Олегович Формування психологічної готовності майбутніх стоматологів до професійної діяльності в умовах сьогодення	83
Литвиненко Світлана Анатоліївна, Ямницький Вадим Маркович Етапи професійно-особистісного розвитку сучасних допомагаючи практиків у системі неформальної післядипломної освіти: досвід символдрами.....	85

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у поствоєнний період

Луцик Галина Олександрівна Розвиток соціальної відповідальності майбутніх психологів під час формування готовності до професійної діяльності у воєнний період.....	87
Луцюк Тетяна Іванівна Екзистенційна криза в умовах війни : причини та наслідки..	89
Мельничук Ірина Психологічний розвиток і корекція резильєнтності особистості у воєнний період.....	92
Мешко Олександр Іванович, Павловський Тарас Анатолійович Особливості розвитку професійної стресостійкості працівників сфери надання послуг	94
Момот Марина Анатоліївна Вплив психотравмуючих ситуацій на людей похилого віку.....	97
Ніколайчук Галина Іванівна, Демчук Олена Олександрівна Формування української ідентичності в умовах сучасних викликів.....	100
Опанасюк Ірина Василівна Роль кольору в осмисленні підлітками власного емоційного контексту та його змін під впливом психотравмуючих обставин.....	103
Охріменко Наталія Павлівна Рівні патріотичної вихованості дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства.....	105
Павелків Віталій Романович Психологічні особливості розвитку національної свідомості та ідентичності студентської молоді у воєнний період.....	108
Паламарчук Володимир Богданович Психологічні детермінанти формування професійного мислення у майбутніх маркетологов.....	111
Паламарчук Владислав Володимирович Розвиток комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери бізнесу.....	114
Панащук Ігор Миколайович Відповідальність як професійно-особистісна якість майбутнього педагога.....	116
Панченко Оксана Петрівна Рівні патріотичної вихованості дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства.....	118
Панченко Оксана Петрівна Загальнотеоретичний аспект діяльності бізнес-психологів в умовах воєнного стану	121
Полякова Світлана Василівна, Розумний Сергій Михайлович Екстралінгвістичні засоби розкритті психологічного стану людини в умовах сучасної війни.....	123
Радул Ірина Геннадіївна Військовий стрес у дітей.....	126
Радул Сергій Григорович Effect of job related and personal stressors on the pilots.....	128

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у поствоєнний період

Рейко Анастасія Василівна, Орап Марина Олегівна Емоційний інтелект менеджера: ключова компетентність для росту конкурентоспроможності бізнесу у воєнний час.....	131
Савелюк Наталія Михайлівна Асоціативний експеримент у дослідженні семантичних полів вербального стимулу «Україна»	135
Созонюк Ольга Степанівна Психологічний стан і національна ідентичність дітей внутрішньо переміщених осіб: сучасні виклики	137
Сидоркевич Дмитро Йосипович Психологічні умови формування професійної компетентності майбутніх фізичних реабілітологів до фахової діяльності у воєнний та повоєнний періоди.....	140
Халік Олена Олександрівна Розвиток самоосвітньої професійної компетентності випускників педагогічного ЗВО як умова ефективності відбудовчих процесів у воєнний та повоєнний періоди.....	142
Хаустова Тетяна Миколаївна Соціально-психологічні особливості життєстійкості внутрішньо-переміщених осіб.....	145
Чмут Яна, Широких Анастасія Олегівна Роль засобів масової інформації у формуванні масової свідомості громадян	147
Шевчук Анна Іванівна, Широких Анастасія Олегівна Особливості вияву підвищеної тривожності у підлітків.....	151
Шумик Любов Ростиславівна Детермінанти формування національної самосвідомості.....	153
Щирук Ірина Анатоліївна Психологічні особливості терапії осіб постраждалих на ПТСР: аксіом-особистісний підхід	157
Юрчук Олексій Іванович Основні принципи розвитку національної свідомості у дошкільному віці.....	159
Юрчук Олена Сергіївна Психологічні основи розвитку резильєнтності особистості в умовах війни.....	161
Янкавс Юрій Андрісович Психологічні умови формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки	163
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	166